

SPOTKANIA Z ZABYTKAMI

miesięcznik popularnonaukowy
TOWARZYSTWA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

9 (271) XXXIII Warszawa 2009

ADRES REDAKCJI:

00-460 Warszawa, ul. Agrykoli 1
tel./fax 0-22 622-46-63
e-mail: spotkania@zabytki-tonz.pl
<http://www.spotkania.pl>

REDAKCJA:

Wojciech Przybyszewski
redaktor naczelny

Lidia Bruszewska
zastępca redaktora naczelnego

Ewa A. Kamińska
sekretarz redakcji

Jarosław Komorowski

Piotr Berezowski
opracowanie graficzne

WSPÓŁPRACOWNICY:

Stanisław Grzelachowski,
Robert M. Kunkel,
Monika Nowakowska,
Janusz Sujecki,
Tomasz Urzykowski, Hanna Widacka,
Wanda Załęska

RADA REDAKCYJNA:

dr hab. Dorota Folga-Januszewska
dr hab. arch. Danuta Kłosek-Kozłowska
prof. dr hab. Marek Kwiatkowski
prof. dr hab. Małgorzata Omilanowska
prof. dr hab. Jacek Purchla
prof. dr hab. Andrzej Rottermund
prof. dr hab. Bogumiła Rouba
dr Tadeusz Rudkowski (przewodniczący)
prof. dr hab. Anna Sieradzka
mgr Ewa Siurawska
mgr Andrzej Sołtan
dr hab. inż. Bogusław Szmygin
prof. dr hab. Andrzej Tomaszewski

Wydawca:

Oficyna Wydawnicza
Towarzystwa Opieki nad Zabytkami

dyrektor: Ewa Siurawska

00-459 Warszawa, ul. Myśliwiecka 1A,
tel. 0-22 629-62-26, tel./fax 0-22 622-46-74
www.zabytki-tonz.pl

Druk:

CENTRUM OBSŁUGI
KANCELARII PRZESŁA RADY MINISTRÓW

02-903 Warszawa, ul. Powińska 69/71
tel. 0-22 694-67-52, fax 0-22 694-62-06
www.cokprm.gov.pl

Redakcja zastrzega sobie prawo wprowadzania zmian i skrótów w materiałach przeznaczonych do publikacji oraz publikowania wybranych artykułów w wersji elektronicznej. Materiałów niezamówionych redakcja nie zwraca. Za treść reklam i ogłoszeń redakcja nie odpowiada.

Nakład: 6000 egz.

OD REDAKCJI

Na przekór wielu trudnościom, w atmosferze ciągle jeszcze niepewnego jutra, oddajemy do rąk czytelników kolejny numer „Spotkań z Zabytkami”. Akcentem w nim dominującym jest zapowiedź obchodów tegorocznych Europejskich Dni Dziedzictwa, które przebiegać będą pod hasłem „Na odsiecz zabytkom! Szlakiem grodów, zamków i twierdz”. Inauguracja EDD odbędzie się 12 września 2009 r. w Kołobrzegu. O programie obchodów w tym mieście, a także o samym Kołobrzegu – jednym z najstarszych miast na Pomorzu Zachodnim – piszemy na ss. 3-5.

Pozostałe artykuły w numerze, tak jak zawsze, stanowią okazję do spotkania się z zabytkami i to z nimi przychodzimy na Kongres Kultury Polskiej – Kraków, 23-25 września 2009 r. Nie ma w tych tekstach żadnych szczególnych fajferwerków. Ale jest np. podsumowanie dorobku powojennego prywatnego kolekcjonerstwa w Polsce, z wyraźnym wskazaniem, jak wiele należałoby jeszcze zrobić dla właściwego zrozumienia w społeczeństwie jego idei i dla docenienia wartości zbiorów prywatnych w naszej kulturze (ss. 6-9). Jest także, wiążący się z tym tematem, artykuł o życiu i działalności krakowskiego księgarza i wydawcy, zbieracza książek, rycin i rysunków, przez prawie sto pięćdziesiąt lat skutecznie ukrywającego się pod pseudonimem (ss. 10-15).

Jakie będą ustalenia Kongresu Kultury Polskiej, dowiemy się po jego zakończeniu. Ale, czy zyskają one społeczną aprobatę, i czy wejdą w życie – to okaże się dopiero po pewnym czasie.

W oczekiwaniu na te ważne dla nas wszystkich rozstrzygnięcia, 31 lipca br. otrzymaliśmy z warszawskiego Muzeum Narodowego inną ważną – szczególnie dla mnie – wiadomość, że do zbiorów tego muzeum został zakupiony obraz Jacka Malczewskiego „Śmierć Ellenai”, znajdujący się w nim dotąd na prawach depozytu. A zakup ten mógł być dokonany dzięki wsparciu z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz przy życzliwości właścicieli arcydzieła.

Niby nic takiego, jednak jest to informacja i dawno wyczekiwana, i napawająca optymizmem. Oto bowiem jeden z najważniejszych obrazów Jacka Malczewskiego, dawniej pozostający w kolekcji Andrzeja Rotwanda, później, jako depozyt kolekcjonera, przez kilkadziesiąt lat będący ikoną Sali Symbolizmu w warszawskim muzeum, 28 lipca 2000 r. wydany został z depozytu i zmienił właściciela. Wkrótce po tym, porozumiewszy się z prof. Andrzejem Ryszkiewiczem, napisałem we wprowadzeniu do artykułu inauguracyjnego cyklu „Arcydzieła z naszych muzeów” na łamach „Gazety Antykwarycznej”: „*To, że w ostatnich latach obserwujemy w naszych muzeach zmiany dotyczące kwestii własnościowych w odniesieniu do niektórych znajdujących się tam dzieł sztuki wydaje się zjawiskiem nieuniknionym. Coraz częściej dawne depozyty wycofywane są z muzeów a niekiedy zaraz potem zmieniają one właściciela. Z drugiej strony tym samym placówkom kulturalnym coraz częściej udaje się pozyskać hojnych i wspaniałomyślnych mecenasów sztuki, którzy decydują się na umieszczenie właśnie w muzeach cennych depozytów, najczęściej (choć nie wyłącznie) wysokiej klasy obrazów. Zarówno w jednym, jak i w drugim przypadku mogą wśród takich obiektów pojawić się dzieła sztuki o istotnym dla naszej kultury znaczeniu. Chcemy o nich pisać, by zwrócić na nie szczególną uwagę*”. I napisaliśmy. Pierwszy z tekstów poświęcony był właśnie obrazowi „Śmierć Ellenai” Jacka Malczewskiego. Drugi, tym razem przygotowany przez prof. Ryszkiewicza, dotyczył szczęśliwie uratowanego dla zbiorów publicznych arcydzieła „W alei lipowej” Aleksandra Gierymskiego. Tematem trzeciego i, niestety, ostatniego był kolejny zagrożony obraz z kolekcji Rotwanda – „Przyjazd gości” Marcina Zaleskiego.

Dziś już wiemy, że o „Śmierć Ellenai” nie musimy się martwić. Taki znaczący prezent dla miłośników malarstwa polskiego w przededniu Kongresu Kultury Polskiej.

Wojciech Przybyszewski